

בעזהשי"ת

מִיָּמֵי עֲמוּקִים עֵצָה בְּלֵב-אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלָה
סְטְרִיקוֹר

קובץ דברי תורה

עצה ותבונה

דברי תורה
מב"ק מרז אדמו"ר זצלה"ה
'עומק לב'

שיעורים בספרה"ק
מב"ק מרז אדמו"ר שליט"א
'מים עמוקים'
'דולה התבונה'

פרשת קורח
תשפ"ב

מכון זכור
לאברהם
סטריקוב

לתרומות והנצחות:
052-7620204

קובץ ט"ו
ערש"ק פר' קורח תשפ"ב

ניתן להאזין לשיעורי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
מדי ליל שישי בשידור חי במערכת 'קול סטריקוב' מס' 072-3371263 שלוחה 4.
כמו כן ניתן להאזין לאחר השיעור בקו שיעורי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ב'קול הלשון'
מס' 073-2951269 שלוחה 1.

קרח

ויאמר משה בזאת תדעון כי ה'
שלחני לעשות את כל
המעשים האלה כי לא מלבי, אם
כמות כל האדם ימתון אלה ופקדת
כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני,
ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה
את פיה ובלעה אתם, וגו', וידעתם כי
נאצו האנשים האלה את ה', וגו',
ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם,
וגו' (טו, כח-לג).

וצריך טעם מדוע עונש קרח ועדתו
היה באופן הזה, ולמה דווקא
עי"ז נתזרר שלא מליצו של משה היו כל
המעשים האלה אלא בשליחות הקב"ה.
ויש לבאר בהקדם מה דאיתא בישמח
ישראל לבאר עניין מחלוקת קרח,
שלבחורה אינו מוצן, כי קרח היה מגדולי
דור דעה, שהיה בעל רוח הקודש (ראה
רש"י פסוק ז) וחכם גדול ומטועני הארון
(במדכ"ר יח, ג), והאיך בא לטעות גדולה
כל כך, שכפר במשה וצתורתו.

ובתב עפ"י דברי הר"ן בדרשותיו
(הדרוש השלישי) על דברי הגמרא
(צ"מ נט:): שנחלקו חכמים ורצי אליעזר
צעניין תנורו של עכנאי שר"א מטהר
וחכמים מטמאין, ואמר להם אם הלכה
כמותי מן השמים יוכיחו, ילאתה צת קול
ואמרה מה לכם אלל ר"א שהלכה כמותו
צכל מקום, עמד רצי יהושע על רגליו
ואמר (דברים ל, יב) 'לא בשמים היא', מאי
לא בשמים היא, אמר רצי ירמיה שכזר
נתנה תורה מהר סיני אין לנו משגיחין
צצת קול שכזר כתצת צהר סיני צתורה
(שמות כג, ז) 'אחרי רצים להטות'. והוא
דבר פלא, שהלא אם נותן התורה מגלה
כוונת ופירוש דבריו האיך אפשר לומר
תורה לא בשמים היא ואין משגיחין צצת
קול.

ותירץ, שהקב"ה נתן את התורה לצני
ישראל להיותה ברשותם באופן
שיפרשוה לפי הצנתם ויחדשו צה כהשגת
שכלם, וכאשר חכמי ישראל מחדשים

למטה הקצ"ה מסכים על ידם, וכמבואר במדרש (שמו"ר טו, ז) עה"פ (שמות יב, ז) 'החודש הזה לכם', 'אמרו מלאכי השרת לפני הקצ"ה רצון העולם אימתי אתה עושה את המועדות, וכו', אמר להם אני ואתם מסכים על מה שישראל גומרין ומעברין את השנה שנאמר (תהלים נו, ג) 'אקרא לאלקים עליון לא-ל גמר עלי'. וכן אמרו בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ב) על הפסוק 'לא-ל גומר עלי', 'צת שלש שנים ויום אחד נמלכו צית דין לעצרו הצתולין חוזרין'. הרי שהתורה היא ציד בני ישראל, וכמו שיסכימו לפרש את התורה כן יסכים עמהם הקצ"ה. ולכן נקראת התורה 'שצויה', כדכתיב (תהלים סח, יט. שנת פט.). 'עלית למרום שצית שצ', היינו כי התורה היא כשצויה ציד צנ"י ששולטים זה להכריע הדינים כרצונם, ואין להם להשגיח בכלום, אף לא צצת קול מן השמים.

וזה היה טענת קרח למשה, שצאמת האמין שמעשי משה היו על פי הדיבור, אולם הרי כמו בכל דיני התורה, הכל תלוי בהכרעת בני ישראל בצצרת שכלם, ולכן חשב קרח שיש מקום לחלוק על מינוי אליצפן לנשיא בני קהת, כי על

פי סצרא אין זה ראוי שהרי הוא צן עוזיאל הקטן למשפחת קהת (רש"י פסוק א), וכן ציקש את הכהונה לעצמו כפי שהשיג צשכלו שכן נכון להיות. וכן חלק על משה צעניין טלית שכולה תכלת, מצד מידת הקל וחומר שאפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה וזו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה (רש"י טס). ועד"ז חלק עליו צעניין חוצת מזוזה צצית מלא ספרים כדאיתא במדרש (צמדצ"ר ית, ג).

והנה מכללי ההכרעה צמחלוקת צהלכה, שיחיד ורצים הלכה כרצים (צרכות לו.), ועל כן משך קרח צדצרים ר"נ ראשי סנהדראות (רש"י טס), שעי"ז יהיה רצים כנגד משה היחיד ויפקו כדצריהם שהם הצודקים ולא משה.

ומצעות קרח צזה היא, כי כל האמור שהכרעת דיני התורה לא צשמים היא אלא לפי הסכמת צנ"י למטה, זה הוא רק ממשה ולהלן, היינו מה שקיצלו מפי משה, שצזה יכולים לדון מה הייתה כוונתו, ולפקוק כאשר יצינו צשכלם, וכאשר יוכרע כאן יסכים עמהם

הקצ"ה, אצל על משה עצמו אי אפשר לחלוק, כי הוא התורה בעצמה, כמו שנאמר (מלאכי ג, כז) 'זכרו תורת משה עצדי', וכל דבריו הם דברי התורה עצמה כמו ששמע מפי הגבורה, ולכן על דברי משה לא שייך מחלוקת.

ויש להוסיף נופך בזה, כי על התורה נאמר (איוב יא, ט. עירוצין כא.) שהיא 'רחצה מני ים', והיינו מחמת זאת שהיא מסורה ציד בני ישראל להוסיף ולחדש בה תלי תילים של הלכות מכח סברתם. והנה באמת הים עצמו יש לו גבול, ואם פורץ מחוץ לגבולו הרי זה גורם חורבן לעולם ח"ו, כמו שנאמר (תהלים קד, ט) 'גבול שמת כל יעצרון כל ישובון לכסות הארץ'. וכמו כן בתורה, אף שהוא שאפשר לחדש ולהוסיף בה הרבה מסברא, מ"מ גם כן צוה יש סדר וגבול, כמו שאי אפשר לחדש בלי הי"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, והוא

גם כן מגבולות התורה, שדברי מרע"ה הם סוף דבר ואי אפשר לחלוק עליהם. ובזה נצין מדוע מתו דווקא באופן כזה, שלא כפקודת כל האדם, כי איתא בזוה"ק (תרומה קס.) 'אסתכל באורייתא וברא עלמא', היינו שהצריחה מכוונת כנגד התורה, וממילא אם עוברים גבולות וסדר התורה, אזי העונש הוא דווקא בזה האופן שלא כסדר העולם גם כן, מדה כנגד מדה. וזהו ג"כ הלורה המסוימת של מיתתם, שנבלעו בצור תחתיות, היינו שינאו מגבול העולם, ולא כמו שאר כל האדם שמתים ונקברים בארץ עצמה. וזאת נודע שלא מליצו עשה משה את הדברים האלה אלא ה' שלחו, והיינו לפי האמור שלא רק שעשה על פי הדיבור, אלא שלא שייך צוה נד אחר, כי ע"י מיתה זו נודע שדבר זה לחלוק על משה מסברא, זהו מחוץ לגבול התורה.

כ"ה סיון

יומא דהילולא דרבינו הר"ק רבי דב בעריש מביאלא זי"ע

המאחרות כלילה. וזמן מה אחר שגמרו, לפנות צוקר, היה איזה חסיד שנלך לישועה שהייתה זוגתו מקשה לילד,

פעם אחת ישבו החסידים ובראשם הרבי הרד"צ לשתות י"ש כדרכם בקודש, ונמשך הדבר עד השעות

ורצה להזכירה לפני הרצי, אך חשב שצוודאי אחר שזה עתה שתי כ"כ, צוודאי ישן הוא, ומ"מ החליט לנסות בכל זאת. וראה שהחדר מואר, ונכנס צפנים וראה את הרצי עומד ורגלו אחת על הספסל ורגלו האחרת על הרצפה וכך לומד בקול רם, וכל שתייתו לא השפיעה עליו כלל.

שמעתי מאא"ז אדמו"ר הראב"מ זצ"ל ה"ה, שבאשמורת הצוקר נהג הרצי הרד"צ להסתובב בחדרו ולומר תהלים צנעימה מיוחדת.

סיפר אדמו"ר זצ"ל ה"ה הי"ד: צליל הסדר הראשון להנהגתו של הרצי הרד"צ בקשו חסידים להיכנס לחזות צנועם עריכת הסדר, אך הרצינית ישנה שם. נגשו אליה והפזירו בה שתעזוב את החדר, אולם היא סרבה. התפלאו חסידים לפשר התנגדותה, וכשהרגישה צוה אמרה: מה אתה רוצים, הלא זה כמה שנים שכל עת כאשר אני מסבת על יד צעלי צליל הסדר, שאני רואה בחוש את יציאת מצרים. ואיך אפוא אעזוב את החדר.

אחר פטירת הרבי הצעיר מווארקא זי"ע, נסעו כידוע רוב חסידים לציאלא, אך צווארקא נשארה קבוצת חסידים שדצקו צנו הצכור של הרצי הוא הרה"ק רבי שמחה בונם מאוטרבוצק זי"ע.

והנה באחד הימים ההם קמה הרצינית מווארקא, אלמנת הרצי, ונטלה עמה את צנה הצעיר הרה"ק רבי שמעון מסקרנביץ זי"ע שהיה ילד צעיר לימים וינאה עמו לציאלא. כשהגיעה נכנסה לחדרו של הרצי רד"צ ואמרה: "אתה הרצי, ואלל מי יגדל הילד. תחנכו אותו אתם ואללכם ילמד".

והיה הרצי מסקרנביץ נוהג לספר שהרצי רד"צ השתעשע עמו באמרו: "זהו צנו של הרצי שלי".

ושמעתי מפי הרה"צ ר' יוסף קאליש ז"ל בן הרצי מסקרנביץ, שכאשר היה אצו אומר דברי תורה ואמר "דער רצי זכרונו לצרכה האט געזאגט" (הרצי ז"ל אמר), ידעו כולם שהתכוון לרצי רד"צ, ואילו כשהזכיר את אצו הרמ"מ אמר: "דער טאטע זכרונו לצרכה האט געזאגט" (האצו ז"ל אמר).

מים עמוקים

לקוטי אמרים תניא - פרק לב

והנה על ידי קיום הדברים הנ"ל להיות גופו נבזה ונמאס בעיניו, רק שמחתו תהיה שמחת הנפש לבדה, הרי זו דרך ישרה וקלה לבא לידי קיום מצות 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא יט, יט) לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן. כי מאחר שגופו נמאס ומתועב אצלו, והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקים חיים, בשגם שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה, ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש, מצד שורש נפשם בה' אחד. רק שהגופים מחולקים. ולכן העושים גופם עיקר ונפשם טפלה, אי אפשר להיות אהבה ואחווה אמיתית ביניהם אלא התלויה בדבר לבדה. וזהו שאמר הלל הזקן (שנא לא). על קיום מצוה זו 'זהו כל התורה כולה ואידך פירושא הוא' כו', כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל עלמין. וגם

להמשיך אור אין סוף ב"ה בכנסת ישראל כמו שיתבאר לקמן, דהיינו במקור נשמות כל ישראל, למהוי אחד באחד דוקא, ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות, דקב"ה לא שריא באתר פנים (זוה"ק אמור 5:), וכמו שכתוב (תפילת שמו"ע) 'ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך' וכמו שנתבאר במקום אחר באריכות.

זמה שכתוב בגמרא (פסחים ק"ג:) שמי שרואה בחבירו שחטא, מצוה לשנאותו וגם לומר לרבו שישנאהו, היינו בחבירו בתורה ומצות וכבר קיים בו מצות 'הוכח תוכיח את עמיתך' (ויקרא יט, יז) 'עם שאתך בתורה ובמצות' (תנא"ש פי"ט), ואעפ"כ לא שב מחטאו, כמו שכתב בספר חרדים (מ"ע מדצרי קצלה ומד"ס א, כד). אבל מי שאינו חבירו ואינו מקורב אצלו, הנה על זה אמר הלל הזקן (אבות פ"א מי"ג) 'הוי מתלמידיו של אהרן אהב שלום וכו' אהב את הבריות

ומקרבן לתורה'. לומר שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו, ולכן נקראים בשם בריות בעלמא, צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה, וכולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה'. והן לא, לא הפסיד שכר מצות אהבת ריעים.

וגם המקורבים אליו והוכיחם ולא שבו מעונותיהם, שמצוה לשנאותם, מצוה לאהבם גם כן, ושתייהן הן אמת, שנאה מצד הרע שבהם ואהבה מצד בחינת הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ

אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית. וגם לעורר רחמים בלבו עליה, כי היא בבחינת גלות בתוך הרע מסטרא אחרא הגובר עליה ברשעים. והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה, כנודע ממה שכתוב (ישעיה כט, ז) 'ליעקב אשר פדה את אברהם' וולא אמר דוד המלך ע"ה (מסליס קלט, כג) תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כדאיתא בגמרא ר"פ ט"ז דישבת (ק.יט).I.

מצוות אהבת ישראל

שיעור בספה"ק לקוטי אמרים תניא

יומא דהילולא דרבינו הרה"ק רבי מנחם מענדל מווארקא זי"ע - ט"ז סיון תשפ"ב

ביאור מאמרו של הרבי מווארקא על ואהבת לרעך 'כמוך'

בהשגחה הזדמן שבסדר לימודנו בתניא, נלמד את פרק ל"ב, העוסק במצוות אהבת ישראל, בהאי יומא דהילולא של הרבי הרמ"מ מווארקא, אשר כידוע שווארקא היה מקום של עבודה באהבת ישראל, ואם כן מה טוב ומה נעים לעסוק ביום זה בדרכי קניין מידה זו.

ונודע מאמר הרבי מווארקא זי"ע, בעל ההילולא, על הפסוק 'ואהבת לרעך כמוך', ששאל: 'כמוך' – בלשון תמיהה, והשיב 'כמוך'. ורגילים לומר בשם הרה"ק רבי בעריש מביאלא זי"ע שפירש שכוונת הרבי מווארקא בתמהו על ה'כמוך' – היינו כי לפי פשוטו הכוונה, כמו שהאדם אוהב את עצמו, והייתכן שעל פי תורה נכון הדבר שהאדם יש לו אהבה עצמית. ועל זה תירץ 'כמוך', היינו, שאין הפירוש – כמו שאתה אוהב את עצמך, אלא להיפך, כמו שהאדם צריך לשנוא את עצמו, כך הוא צריך לאהוב את זולתו.

והדברים תמוהים לכל שומע, ראשית, הלא השאלה הייתה שאין שום עניין על פי תורה שהאדם יאהב את עצמו, והרי גם שישנא את עצמו לא שמענו מצוה כזו. ועוד, מה הדמיון בזה, שכמו שצריך לשנוא את עצמו כך צריך לאהוב את זולתו, ומה השייכות בין הדברים.

ושמעתי מכ"ק אא"ז אדמו"ר זצ"ל שחזר על אמרה זו באופן אחר לגמרי (וזהו כלל גדול להרבה אמרות השגורות בפי העולם ומצויים בספרים, אשר הם משוללי כל הבנה, שיש לדעת שכל עוד שזה לא נמצא כתוב בידו של בעל השמועה עצמו (או של בר סמכא אחר), אי אפשר לדעת מה הוא באמת אמר ולמה התכוון, וייתכן שתוכן האמרה במקורה הייתה שונה לגמרי) וכך ביאר הרבי מביאלא את מאמרו של הרבי מווארקא, שהשאלה 'כמוך' הייתה, איך שייך שהאדם יאהב את זולתו, הלא טבע האדם לאהוב את עצמו. ותירץ 'כמוך', שזוהי המצוה, שיסלק מעט מאהבת עצמו, כדי שיהיה לו מקום לאהבת זולתו, כי אכן כל זמן שהאדם חושב על עצמו, אין לו מקום בלבו לאהוב את זולתו, ורק ככל שישתדל שלא למלא את לבו רק באהבת עצמו, כך יש לו מקום לחשוב מחבירו. וזאת היא אמרה עמוקה עד למאוד, שקיום מצוות אהבת ישראל שייכת רק בחיים מרוממים של חסידישע איד, שמבקש את האמת ואינו עסוק תמיד רק במילוי טובותיו ונגיעותיו העצמיות, שרק כך יש מקום בלב לאהבת אחר.

חשבתני שאולי אפשר לומר עוד אופן בביאור אמרת הרבי מווארקא, על פי דברי המפילת ישרים (פרק יא) על פיתויי היצר הרע בעניין השנאה והנקמה, וז"ל: "ולפי שהיצר הולך ומרתיח את הלב ומבקש תמיד להניח לפחות איזה רושם או איזה זכרון מן הדבר, ואם לא יוכל להשאיר זכרון גדול, ישתדל להשאיר זכרון מועט, יאמר דרך משל לאדם: אם תרצה ליתן לאיש הזה את אשר לא רצה הוא לתת לך כשנצרכת, לפחות לא תתנהו בסבר פנים יפות, או אם אינך רוצה להרע לו, לפחות לא תטיב לו טובה גדולה ולא תסייעהו סיוע גדול, או אם תרצה גם לסייעו הרבה, לפחות לא תעשהו בפניו, או לא תשוב להתחבר עמו ולהיות לו לריע, אם מחלת לו שלא תראה לו לאויב, די בזה, ואם גם להתחבר עמו תרצה, אך לא תראה לו כל כך חיבה גדולה כבראשונה, וכן כל כיוצא בזה ממיני החריצות שביצר מה שהוא משתדל לפתות את לבות בני האדם. על כן באה התורה וכללה כלל שהכל נכלל בו, 'ואהבת לרעך כמוך', כמוך בלי שום הפרש, כמוך בלי חילוקים, בלי תחבולות ומזימות, כמוך ממש".

ונראה פשוט שעיקר מצוות 'ואהבת לרעך כמוך' הוא דווקא באופן כזה, שיש לו טינה על חברו מחמת איזה מקרה רע שהיה ביניהם, כי כאשר הם חברים נאמנים אין צורך בציווי שיאהבו זה את זה, שהרי ממילא האהבה והאחוה שרויה ביניהם, אלא בוודאי שהתורה מדברת באופן שיש איזה סיבה למנוע את האהבה. ועל זה בא ציווי התורה, שסיבה זו אינה מצדיקה את השנאה, אלא אדרבה, יש לו לאהוב את חברו אף שעשה לו איזו רעה. וידועים דברי רש"י (שם 33:) שפירש את המושג 'שנאת חנם' דהיינו באופן "שלא ראה בו דבר עבירה שיהא מותר לשנאותו ושונאו". לא רק כשהשנאה היא סתם בלי שום סיבה, אלא כל שאין זה סיבה על פי תורה, שלא ראה בו דבר עבירה, הרי זה בגדר שנאת חנם.

וזהו שתמה הרבי מווארקא על 'כמוך'. כלומר, עד כדי כך, 'כמוך בלי שום הפרש, כמוך בלי חילוקים, בלי תחבולות ומזימות', הייתכן כזאת. והתשובה היא, שאמנם כן, כמוך ממש. זה אכן לא בא בניקל, אבל זאת היא העבודה המוטלת על האדם, לאהוב גם את מי שלדעתו יש לו סיבה לשנאותו, כמוך ממש.

הדרך לקניין אהבת ישראל - ע"י החשבת הנשמה לעיקר והגוף לטפל

ובכן, בא התניא לכאר כאן את שורש הדברים של יסוד מצוות 'ואהבת לרעך כמוך',
איך אכן אפשר לקנות בלב אהבת ישראל באופן כזה שהתורה דורשת,
שלכאורה הוא אינו מושג בשכל ובטבע האנושי, וז"ל:

והנה על ידי קיום הדברים הנ"ל (סנמנאלו צפרק ל"א) להיות גופו נבזה ונמאס בעיניו,
רק שמחתו תהיה שמחת הנפש לבדה - היינו שהאדם צריך שיתהלך עם שני
מיני מחשבות. כלפי החלק הגופני שלו, בדרך ה'ביטוש', עם מחשבה של 'נבזה ונמאס',
ולעומת זאת שמחת הנפש, לחשוב שהן אמת שהוא שפל כ"כ, אבל הקב"ה נתן בידו
את היכולת לרומם את הנשמה ע"י תשובה ומעשים טובים, ומכח זה יבוא לשמחה,
על שיכול לקרב את נשמתו ולהחזירה לשרשה - הרי זו דרך ישרה וקלה לבא לידי
קיום מצוות 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא יט, יח) לבל נפש מישראל למגדול ועד קטן.
אשר בלא עצה ודרך ישרה, הרי כאמור, קשה עד למאוד להגיע לקנות בלב את מידת
אהבת ישראל, מה גם שזה יהיה 'למגדול ועד קטן', גם לשפלים ופחותי הערך.

כי מאחר שגופו נמאס ומתועב אצלו, והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן
בשרשן ומקורן באלקים חיים - אי אפשר לדעת, ייתכן שנשמה גדולה עד למאוד,
טמונה בגופו של אדם פשוט, אפילו בגוף עם הארץ קל שבקלים יכולה שתימצא נשמה
גבוהה וקדושה - בשגם שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה, ולכן נקראו כל ישראל
אחים ממש, מצד שורש נפשם בה' אחד. רק שהגופים מחולקים. ולכן העושים גופם
עיקר ונפשם מפלה, אי אפשר להיות אהבה ואחוה אמיתית ביניהם אלא התלויה
בדבר לבדה - רק כשיש איזו תועלת, תכלית מסוימת, יכולה שתהיה האהבה ביניהם.
על דרך זה אמר הרה"ק האבני נזר זי"ע במה שמצינו שעל המצריים בעת שרדפו אחר
בני ישראל על הים נאמר (שמות יד, י) 'הנה מצרים נסע אחריהם', ופירש"י: 'בלב אחד
כאיש אחד'. ואילו על בני ישראל בעת קבלת התורה נאמר (סס יט, ז) 'ויחן שם ישראל
נגד ההר', ופירש"י: 'כאיש אחד בלב אחד'. וצ"ב טעם שינוי הסדר, שאצל המצריים
כתב קודם 'בלב אחד', ואצל ישראל כתב תחילה 'כאיש אחד'. וביאר האבני נזר, כי

באמת אצל הגויים לא שייך שיהיו 'כאיש אחד' באחדות אמיתית, שהרי במהותם הם נפרדים, אולם כאשר ישנה 'בלב אחד', היינו רצון משותף לכולם, כמו שצריך ללחום עם ישראל, עי"ז הם נעשים 'כאיש אחד'. אבל אצל בני ישראל הוא להיפך, שמצד מהותם הם באחדות, ואמנם לפעמים נהיה פירוד בין הדבקים, אבל בעצם הם 'כאיש אחד', ועי"ז ממילא הם ג"כ 'בלב אחד'.

וזהו שאמר הלל הזקן (שנ"ט ל"א). על קיום מצוה זו 'זהו כל התורה כולה ואידך פירושא הוא' בו' – באותו מעשה בנכרי שבא לפני שמאי ואמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גיירו, ואמר לו 'דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל גמור'. והדבר אומר דרשני, איך אפשר לומר שמצוה זו כוללת את כל התורה כולה, וברש"י שם פירש בשני אופנים, האחד שהכוונה להקב"ה שנקרא 'ריעך', שאל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאו שיעבור חבירך על דברך. ובאופן אחר פירש, חבירך ממש, והכוונה למצוות שבין אדם לחבירו שהם רוב המצוות. והתניא כאן מבאר באופן אחר, אשר לפ"ז באמת מצוות אהבת ישראל היא יסוד כל המצוות, שבין אדם לחבירו, ואף שבין האדם למקום –

כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל עלמין – לעשות מן הנשמה עיקר ומן הגוף מפל, וכאשר יש את זה, יש את כל התורה כולה, וזה יש למי שמקיים מצוות אהבת ישראל, שהדרך לזה ע"י שגופו נמאס ונבזה אצלו, והנשמה נחשבת. וגם להמשיך אור אין סוף ב"ה בכנסת ישראל כמו שיתבאר לקמן, דהיינו במקור נשמות כל ישראל, למהוי אחד באחד דוקא, ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות, דקב"ה לא שריא באתר פגים (זו"ק אמור 5:), וכמו שכתוב (תפילת שמו"ע) 'ברכנו אבינו כולנו באור פניך' וכמו שנתבאר במקום אחר באריכות. – היינו שכאשר 'כולנו כאחד' אפשר לזכות 'באור פניך', וכשיש 'אור פניך' זהו עיקר התורה, להמשיך אור אין סוף בכנסת ישראל.

שני השרשים למצוות אהבת ישראל - הכנעה ושמחה

ומיסוד דברי התניא, נמצא ששורש היכולת לקיום מצוות 'ואהבת לרעך כמוך' תלויה בשני יסודות גדולים ביהדות, ההכנעה, והשמחה, שעל ידי שניהם יחדיו תבוא האהבת ישראל. כי כמה שאדם נכנע ושפל לגמרי ומרגיש שאין לו מאומה, ולאידך יש בו שמחה עצומה מצד נשמתו, וזה כל החיות שלו, הנשמה הטהורה והקדושה שיש לו, אזי הוא יכול לאהוב את זולתו שגם לו נשמה אלוקית. ועוד, שכאשר הוא שפל בעיניו אזי הוא יכול לאהוב את השני, כי אינו מרגיש התנשאות עליו.

ואכן יסודות אלו הם מעיקרי החסידות, וכפי שרואים בספה"ק ישמח ישראל, שמלא בדיבורים על עניינים אלו של הכנעה ובשמחה. שמחה מחמת זאת שכל יהודי יש לו את ה'חלק יעקב' חלק אלוק ממעל, וחויז מזה אין לו כלום, אבל את זה יש לו, ואי אפשר לקחת לו את זה ואף פעם לא ייאבד ממנו, ואם יש לו את הדבר הזה הרי הוא מאוד שמח ואין לו שום חיסרון ויכול להיות באהבה ואחוה עם חברו.

אהבת ישראל גם לרשעים שאין יכול להוכיחם

ומה שכתוב בגמרא (פסחים ק"ג:) שמי שרואה בחבירו שחטא, מצוה לשנאותו וגם לומר לרבו שישנאהו - ולכאורה הדבר סותר את האמור למעלה שמצוות אהבת ישראל היא 'לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן', כולל גם את השפלים שבבני ישראל. ומבאר שמה שמצוה לשנוא מי שראה בו דבר עבירה הוא באופן מסוים דווקא - היינו בחבירו בתורה ומצות וכבר קיים בו מצות 'הוכח תוכיח את עמיתך' (ויקרא יט, יז) 'עם שאתך בתורה ובמצות' (מגד"א פי"ח), ואעפ"כ לא שב מחטאו, כמו שכתב בספר חרדים (מ"ע מדצני קצלה ומד"ס א, כד). אבל מי שאינו חבירו ואינו מקורב אצלו, הנה על זה אמר הלל הזקן (אבות פ"א מי"ג) 'הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום וכו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה'. לומר שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו, ולכן נקראים בשם בריות בעלמא, צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה, וכולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה' - אין זה שני דברים כמוכן בפשטות - 'אוהב את הבריות' ו'מקרבן לתורה', אלא הוא דבר אחד, שע"י שיאהב אותם, ממילא יקרנם

לתורה. וכן ידועים עובדות על הרבה צדיקים, שאחזו דרכם להשיב בתשובה את בעלי העבירה דווקא באופן כזה של גילוי אהבה וקירוב. והן לא, לא הפסיד שכר מצות אהבת ריעים.

ומציינים לדברי התומר דבורה (פרק יז) שכתב כן, שאף על הרשעים יש מצוות אהבת ישראל, מתוך תקווה שיחזרו בתשובה, וז"ל: "ירגיל עצמו להכניס אהבת בני אדם בלבו, ואפילו הרשעים, כאילו היו אחיו ויותר מזה, עד שיקבע בלבו אהבת בני אדם כולם. ואפילו הרשעים יאהב אותם בלבו, ויאמר: מי יתן ויהיו אלו צדיקים שבים בתשובה ויהיו כולם גדולים ורצויים למקום".

גם המצוה לשנוא את חבריו שראה בו דבר עבירה היא מוגבלת

ומוסיף: וגם המקורבים אליו והוכיחם ולא שבו מעונותיהם, שמצוה לשנאותם, מצוה לאהבם גם כן, ושתיהן הן אמת, שנאה מצד הרע שבהם ואהבה מצד בחינת הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית – הרי באמת אין זו סתירה, והאדם בעצמו יש לו את אותו הדבר, שבדרך כלל, וכפי שראוי להיות, יודע את מעלותיו וגם את חסרונותיו. והוא שונא את החסרונות שבו, ושמח ואוהב את המעלות. וכך גם צריך להיות עם חבריו, שישנא את הרע שבו, מה שעבר עבירה ולא שב עליה, ויאהב את הטוב הגנוז בו מצד נשמתו –

וגם לעורר רחמים בלבו עליה, כי היא בבחינת גלות בתוך הרע מסטרא אחרא הגובר עליה ברשעים. והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה, כנודע ממה שכתוב (ישעיה כט, ז) 'ליעקב אשר פדה את אברהם' – היינו שמידת הרחמנות – בחינת יעקב – בכוחה לעורר את האהבה – בחינת אברהם.

ובעניין זה איתא בספה"ק שם משמואל (יום הכפורים - ערך יוס"כ, ד"ה עיקר) לבאר התבוננות מופלאה שאפשר על ידה לבוא לבחינה זו של התעוררות רחמים על חבריו החוטא, ואשר מזה לבא לאהוב אותו. ויסוד דבריו בעניין הקטורת, שיש בה י"א סממנים כנגד עשרה מדרגות של כשרי ישראל, וחלבנה כנגד רשעי ישראל, שיש

להביא גם אותם באגודה אחת עם כל ישראל. וכתב שם: "ההתאחדות בין כשרי ישראל הוא ע"י שיוכשר בעיניו דרכו של רעהו ומעשיו, ומובן שזה לא יתכן בחלבנה להחליק בעיניו מעשיו ח"ו, אדרבה צריך להמאים בעיניו המעשים שלא טובים בתכלית המיאוס ולא יתכן כאן שום ויתור.

"אך העצה היעוצה, להמשיל בעיניו את החלבנה לאיש שהיה לו אוהב נאמן דבק מאח, ויהי היום והנה אותו האוהב חלה ויצא מדעתו ח"ו והוא מכה לכל הקרוב אליו ושובר את החלונות. היתכן לאיש לשנוא אותו או לדרוש רעתו או בזיונו אדרבה הלוא מתמלא עליו רחמים ומשתדל בכל עוז למנוע ממנו הבזיון ולהבריא אותו בכל מה דאפשר. כן יהיה בעיני איש הנלבב כל החוטא, כאמרם ז"ל (סוטה ג.) 'אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות', והוא ממש כמו היוצא מדעת ח"ו. והוא הוא איש ישראלי אוהב דבק מאח לכל הכלל כולו, ועוד היום כשישוב יתרפא כי לא ידח ממנו נדח, ע"כ יש לעורר עוד בלבבו רחמנות עליו ואם הרחיק ללכת מכלל ישראל הקדושים עוד יותר תגדל הרחמנות עליו".

ועל פי זה מוסיף והולך: "ובאמת זוהי עצה נכונה לבוא לאהבת ישראל אפילו לאיש שהוא עושה לו רעה בפועל ממש בגופו או בממונו, כי ישים אל לבו שזה הוא ענין שגעון ממש שיוצא מדעתו לעשות רעה לאחיו הישראלי, והוא כמו הנ"ל שיצא מדעתו ח"ו ושובר את החלונות של אוהבו בנפש, ויש לעורר רחמנות עליו אף בעת ובעונה שהוא עושה עמו רעה ח"ו". היינו שמרחמים על אותו אחד, איך הגיע ר"ל למצב כזה שעושה מעשים כאלו. וממילא אין שנאה, אלא רחמים ואהבה. צריך רק גלאכע מחשבה, כפי שמסיים השם משמואל 'והדברים נכונים למבין' - להיות 'מבין', וממילא באים לאהבת ישראל.

וידועים דברי התוס' (פסחים ט"ז ע"ב ס"א) על מה ששינינו (צ"מ לז): "אוהב לפרוק ושונא למעון מצוה בשונא כדי לכופ את יצרו", והקשו התוס' שהרי בפסחים (ט"ז) מוקמינן הא דכתיב (שמות כג, ה) 'כי תראה חמור שנאך רובץ תחת משאו', דמיירי בראה בו דבר עבירה שמצוה לשנאותו. וקשה דאם כן מהו דאמרינן שמצוה בשונא

לטעון, כדי לכופ את יצרו. הרי מה ששונא אותו הוא מצוה, ולא מחמת יצרו הרע. והתוס' בב"מ (שס ד"ה לכוף) תירצו דמה דאמרינן מצוה בשונא אין זה בשונא דקרא, אלא בשונאו סתם. אבל התוס' בפסחים תירצו וז"ל: "וי"ל כיון שהוא שונאו גם חבירו שונא אותו דכתיב (משלי כו, יט) 'כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם' ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר".

הרי מבואר שגם השנאה שצריכה להיות לבעל עבירה, היא מוגבלת, ולא כמו שאפשר לחשוב שכיוון שראה דבר עבירה בחבירו שוב הופקע לגמרי ממצוות אהבת ישראל, ולא היא, אלא יש לשנאותו במידה מסוימת, והיותר הוא כבר עצת היצר הרע, ואת זה צריך לכופ. והדברים עולים בקנה אחד עם דברי התניא האמורים, שגם בראה בחבירו דבר עבירה יש מצוות אהבת ישראל, מצד חלק הטוב שבו, וגם מצד הרחמנות עליו.

לכופ את יצרו עדיף

אגב, דברי הגמרא הנ"ל הם יסוד מוסד ודרך חיים, כי הנה פעמים רבות יש לפני האדם שני דברים לעשות, ושניהם מצוה, ואינו יודע מה רצון ה' כעת, אם לבחור במצוה זו או בזו. ואחד מן הפתרונות למבוכה זו היא היסוד העולה מדברי הגמרא, שהאדם צריך לבדוק איפה יש לו יותר יצר הרע, ולעשות דווקא את המצוה ההיא, וכמו 'אוהב לפרוק ושונא לטעון' ששניהם הם מצוה, ואדרבה, פריקה היא מצוה גדולה יותר, כי יש בה גם מניעת צער בעלי חיים, ומכל מקום 'מצוה בשונא' – כדי לכופ את יצרו, לשבר את המידות.

וזהו חלק גדול בחיי עבודת ה', לחפש אופנים שיש בהם לכופ את היצר, וכמו שלמדנו בתניא (פרק כז) העניין של 'אתכפיא', וכמו שכותב שם שיש עניין אף לאחר סעודתו בשעה קלה, הגם שבסוף ממילא יאכל, אבל בנתיים הרוויח בשהייה קלה זו עוד מעשה של כפיית היצר.

ביאור מאמר הרבי מווארקא - 'א אנדערע איל'

נלמד מדברי הישמח ישראל שאמר ביו"ד של הרבי מווארקא, וז"ל:

כ"ק אאמו"ר וצללה"ה זי"ע אמר בשם רבינו הק' מווארקע הנ"ל עה"כ (נראשית כג, יג) 'והנה איל אחר', שתיבת אחר תמוה, שהרי הראשון לא היה איל, רק יצחק, ואמר בלשון אשכנז: 'איין אנדערער איל'. פירוש דברי קדשו היא כי בעיני אאע"ה לא היה יצחק נחשב רק לאיל, ולא היה שינוי בין לקיחתו את יצחק לעקדה בין לקיחתו את האיל לעקדה, אחרי כי היה רצון הקב"ה לשחטו היה יצחק בנו היחיד והאהוב נחשב בעיניו או כמו איל להקרבה -

מא"ז אדמו"ר זצ"ל שמעתי על פירוש זה בדברי הרבי מווארקא, שלכאורה קשה מה המעלה בזה שיצחק נחשב לאברהם רק כמו איל העומד להקרבה, הרי אדרבה, העבודה הגדולה יותר הוא באופן שעוקד את בנו כאשר הוא נחשב בעיניו וקשה עליו הדבר ומ"מ מתגבר לקיים מצוות ה'.

והביא מה שאמר החידושי הרי"מ זי"ע (ליקוטי יהודה נראשית עמ' קלא) על מה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו (נראשית כג, ז) 'קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק', ולכאורה מה היה צריך לכל האריכות דברים. אלא שבשעה שאמר לו הקב"ה לאברהם 'את בנך', נכנס בלב אברהם הקשר הנפשי הכי גדול שייתכן להיות בין האב לבן, וכן כשאמר 'את יחידך, אשר אהבת', התמלא אברהם במידת האהבה הכי גדולה שתיתכן בעולם, כי דברי הקב"ה אין להם שיעור וגבול, ואברהם ע"ה עם כל אהבתו וחמלתו הגדולה כ"כ, הלך לשחוט את בנו. ולפי האמור בדברי הרבי מווארקא, אדרבה, אברהם עקד את יצחק בנו כשלא החשיבו יותר מאיל, ותמוה מה החשיבות בזה.

ואמר שיש לפרש באו"א דברי הרבי מווארקא (ולאחר זמן שוב ראיתי שכדרך זה נראה גם בדברי הישמח ישראל עצמו במקו"א, בפר' וירא (אומ ז) יעו"ש), כי הנה כאשר נצטווה אברהם שלא לשחוט את יצחק אלא להקריב איל, אזי בדרך הטבע היה שלא יתלהב כ"כ כאשר יגש להקרבת האיל כמו התעוררותו בעת שניגש להקריב את בנו,

כי הקרבת בהמה היא עבודה רגילה ופשוטה, לא כמו המסירות נפש הגדולה הנדרשת בעקידת יצחק בנו. אולם לא כך היה, אלא אותה בחינה שהיה לאברהם אבינו כאשר היה מוכן לשחוט את יצחק, עם אותו כח ובאותה מדרגה ניגש לשחוט את האיל. וזהו 'א אנדערע איל', שהיה זה במדרגה שווה לעבודתו בעקידת יצחק בנו.

כי כל לבנו של אאע"ה היה רק לד' לברו מקודשים כמקדש ממש, כסא להשראת השכינה, כמו שאמר הכתוב (נחמיה ט, ט) 'ומצאת את לבנו נאמן לפניך', וכפירוש הירושלמי (סוף פ"ט דזרכות) שעשה מיצה"ר טוב. – שמפרש 'לבנו' כמו 'בכל לבבך' – בשני יצריך', שאברהם אבינו הפך את היצר הרע ג"כ לטוב. ועניין זה נתבאר בארוכה בתניא, שזהו בחינת הצדיק, שאין לו כלל יצה"ר, ויש בחינה של 'צדיק וטוב לו' ו'צדיק ורע לו'. ובירושלמי שם חילקו בין מדרגת דוד המלך ע"ה בזה למדרגת אברהם, שעל דוד נאמר (מסליס קט, כג) 'לבי חלל בקרבי', שהרג את היצר הרע בתענית, אבל אברהם אבינו עשה ממנו טוב –

כל אחד יכול לבא למעלת אברהם אבינו להיות מרכבה לשכינה

וא"כ לא היה יכול להיות שום מחשבה אחרת למצוא מקום בלבו של אאע"ה, בלתי מחשבה זאת לקיים מצוה זאת, ולהקריב את יצחק בנו –

ויש לדעת שאכן מדברים מאברהם אבינו, אבל זה שייך לכל אחד ואחד, וכמבואר בדברי התולדות יעקב יוסף הידועים בפרשת עקב (מנזר והלכת דרכיו) שהביא שם בשם הבעש"ט זי"ע ש"רוב ענותנותו של האדם גורם שנתרחק מעבודת הש"י שמצד שפלותו אינו מאמין כי האדם גורם על ידי תפלתו ותורתו שפע אל כל העולמות וגם המלאכים ניזונים על ידי תורתו ותפלתו, שאלו היה מאמין זה כמה היה עובד ה' בשמחה וביראה מרוב כל".

וכתב שם בהמשך דבריו: "כי הוא תועלת וחכמה נפלאה בענין עבודת הבורא שלא יהיה נמאם בעיני עצמו, רק יאמר מתי יגיע מעשי למעשי אבות הראשונים (מנדצ"ר פכ"ה), ובפרט בזמן הזה שהשכינה בגלות שלא מצאה היונה מנוח לכף רגלה,

כי מיד בהכין אדם מעשיו לשם שמים בכל דרכיו, מיד נעשה כסא להשכינה שתשרה בו, והוא נקל יותר מדורות הראשונים שהיו הרבה צדיקים בעולם, מה שאין כן בדור הזה כי גמר חסיד שיעשה חסד עם קונו, ודאי ראוי לאיש ליאזור כגבר הלציו לגמול חסד עם השכינה, ואז נעשה כסא אל מדת החסד, כמו בדורו של אברהם שלא היה עזר לשכינה כי אם על ידי אברהם, כך עתה שאין איש שם על לב לעשות עזר וסמך להשכינה בגלות המר הזה כי אם מעוטי דמעוטא, השם נפשו בכפו ודאי נעשה כסא אל השכינה במדת החסד."

ולכן מה שלומדים כאן את מעלת עבודת אברהם אבינו ע"ה, שהיה מרכבה לשכינה והיה לבו מקודש בלתי לה' לבדו, זה שייך באמת לכאן"א. וממשיך הישמח ישראל: וכמו שנאמר (יחזקאל לג, כד) 'אחד היה אברהם', היינו שאאע"ה היה כולו אחד, שהיה מלא תמיד אהבה ויראת ה', יראה עילאה בגין דאיהי רב ושלמי עיקרא ושרשא דכל עלמין, וממילא היה לב אאע"ה שוה בכל תהלכותיו רק ביראת ה' כל היום, כי כל מעשיו היו רק מה שהיא רצון ה', וכמעט לא היה ניכר בו התפעלות יותר בעת עשיית המצוה מבאכילה ושתייה וכדומה, כי כל אלה היו רק לעשות רצון ונחת רוח לה'. וכן הצדיקים הגדולים אין ניכר אצלם שום השתנות בין בשעת תפלתם בין בשעת ישיבתם בסעודת מצוה, והמעם מפני שהם מלאים תמיד יראה עילאה, וכנ"ל, וזהו שאמר הכתוב (צמדנר ט, ג) 'ויעש בן אהרן', פירש רש"י ז"ל 'להגיד שבחו של אהרן שלא שינה', היינו שלא היה אצלו שום שינוי הן בהדלקת המנורה, הן בהיותו בטל ממצוה, כי תמיד היה מלא יראת ה' יראה עילאה.

והנה בספר כנפי יונה בביאור דברי הגמרא (צרכוט ו:): 'אגרא דבי הלולי מילי', היינו כי בהילולא של הצדיק מזכירים בשמים צדקותיו ותורתו. והנה הצדיק הזה הנפטר ביום הזה, היה יראתו מאוד על פיו עד שלא היה ניכר אצלו שום השתנות בין בתפלתו, בין בישיבתו בסעודת מצוה, בין בישיבתו בביתו, והנה כתיב (מסלס יט, ז) 'יראת ה' מהורה עומדת לעד', פירוש יראת ה' שהוא מהורה, היא עומדת לעד, היינו שיראת הצדיק שנפטר תוכל להופיע גם עתה ביומא דהילולא דיליה, ובפרט לאותם שהכירו אותו בעודו בחיים חיותו, ויוכלו עוד כהיום להיות להם פעולה יותר גדולה מקדושתו

ויראתו ממה שהיה להם מבעודו מאז בחיים חיותו, וכמאמר חז"ל (פולין ז:): 'גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן', היינו במיתתם יוכלו להאיר ולהופיע בלבות בני ישראל יראת שמים יותר מבחייהן, השי"ת יטע בלבנו אהבתו ויראתו הטהורה".

צריך אפוא להשתדל להכניס בקרבינו את הקדושה הגדולה והעצומה של הצדיק, כדי שזה ישפיע עלינו לטובה, לרומם ולהעלות אותנו בסולם העולה בית א-ל.

עובדות על הרבי מווארקא

אומרים שהרבי מווארקא אמר, כשאגיע לנו"ן ידעו מי אני. ונתבררה כוונתו אח"כ, כאשר נפטר כשהיה בן מ"ט, ולא הגיע לגיל החמישים. ונמצא, שבאמת העולם לא ירדו לסוף דעתו ולא הכירוהו כראוי.

ביו"ט שבועות האחרון לחייו אמר כדרכו בקצרה: 'הוסיף משה יום אחד', ונשתתק, ואח"כ המשיך ואמר 'מדעתו' (שנת פז). והרבי מביאלע זי"ע יצא החוצה והתחיל לבכות, וכששאלוהו לפשר בכיו, השיב, שרבינו רמז בזה על היום אחד' שעליו נאמר (שנת פ"ז מ"י) 'שוב יום אחד לפני מיתתך', וביקש שזה יהיה 'מדעתו', בצלילות הדעת.

פעם שאלו את הרבי מביאלע, מדוע הוא נוסע אל הרבי מווארקא, הרי לא ראו אותו עמל בתורה לפני שהתחיל את הנהגתו. ענה להם בדברי הגמרא (מגילה ו:): 'לא יגעתו ומצאתי אל תאמין', ופירש כך, אם ראית מישהו שמצא בדברי תורה, ולא ראית שיגע, אל תאמין שלא יגע, כי וודאי יגע.

